

Poetika poniznosti

Christian BOBIN, *Najmanji od najmanjih. Pripovijest o Asiškome sirotanu*, Tevizija, Zagreb, 2003., 91 stranica.

U poplavi duhovne literature s vremena na vrijeme iznenadi nas poneka knjiga: svojom svježinom, vedrinom, otvorenošću i neobičnošću

pristupa stotinu puta obrađenim temama. Jedna od takvih je upravo i ova, *Najmanji od najmanjih*. Nije to klasična pripovijest o sv. Franji i njegovu životu, dapače, čini se da je lik Asiškoga sirotana bio samo povod da autor dade oduška svojoj žarkoj potrebi da se suprotstavi svakodnevnim razmišljanjima, na veoma neobičan, istodobno poetski i ponegdje čak i pomalo ironičan način.

Vrijedi li jedna ovako mala knjižica spomena, i to u stručnom teološkom časopisu? Vjerojatno bi ostala nezapažena i po strani kad se autor ne bi trudio da postavi u pitanje okoštale oblike teološkog izražavanja, školskog prikazivanja Boga i stručnog pripovijedanja o Bogu – kojima često nedostaje ona dubina koju prepoznaju, otkrivaju i proživljavaju maleni. Toga svjestan, uvodničar Stjepan Lice veli da nas ova knjiga zapravo “želi upoznati s tajnom poniznosti” (str. 5), pa je nije dovoljno čitati, nego je treba shvatiti kao upućivanje u blizinu Božju “da bi se naučilo biti čovjek” (str. 6).

Knjiga Ch. Bobina o svetom Franji započinje za mnoge možda nepodnošljivom usporedbom s knjigom Tobijinom, koja pripovijeda o anđelu, Tobiji i njegovu psu, gdje je Franjo uspoređen ne s djetetom, a još manje s anđelom, nego upravo sa psom (kojemu inače u Bibliji nema puno mjesta), razigranim i bezbrižnim, ali i vjernim. Autor svoj pogled ne okreće, kako to obično biva, Franjinom ocu Bernardoneu, nego njegovoj majci, rodnom iz trubadurske Provance. U tom dijelu (str. 17-21) naići ćemo na bujicu izričaja o “majčinskom licu Božjemu”, te razmišljanja o ljepoti, pjesmi i slobodi duha. Od tog nagona da u Bogu prepozna majku autor se neće moći otrgnuti ni na sljedećim stranicama. Stoga će se, vjerojatno promišljeno i namjerno, pojavljivati i poneki izričaj koji bi teško mogao proći u kakvom teološkom priručniku, budući da se autor iz prikrajka obračunava s “teolozima”. Tako, spominjući onodobnog teologa J. De Voragine, veli. “On zaboravlja da se ništa o Svevišnjem ne može saznati osim kroz Sveponiznog, kroz Boga na visini djetinjstva, tog Boga na dnu ljestvice, na razini čovjekovih prvih padova, kad nam je nos u travi” (str. 29).

Prema Bobinu, sv. Franju bi bilo najbolje usporediti sa cvrčkom, kojemu je “narav voljeti svoju pjesmu i u njoj uživati toliko da ne traži hranu i umire pjevajući” (str. 35). To je cvrčak koji je pobijedio strah, ponajviše strah od biti ništa, biti ništa u Božjoj ruci. Tek tako se postaje dovoljno ponizan da se, poput Krista, može prignuti gubavcima. Jedino što tada ostaje, a to je Franjo slikovito prikazao svojim skidanjem do gola pred ocem i biskupom, prava je sloboda, a to je u stvari život. Sam život. Božji život. Goli Božji život. I to je sve.

Umjesto od oca, zatražiti blagoslov od prosjaka, uputiti se naizgled putom ludosti i stići do vrata Božjih, eto Franjine mudrosti. Pa tko je zapravo on? Prorok? “Proroci se obraćaju ljudima kako bi im govorili o Bogu, od čega njihov glas dobiva promukao ton i sumornu boju. Ali, Franjo se obratio Bogu kako bi s Njim razgovarao o ljudima, kako bi u uhu tog dalekog Boga zazvonila čista nota koju svatko proizvodi svojim životom, jednostavno ga odražavajući kroz vrijeme. Lagana je to nota, slabašna. Moraš govoriti najtiše što možeš kako je ne bi izagnao” (str. 58).

Nijedna, pa tako ni ova knjiga o sv. Franji ne može zaobići brata magarca i Klaru. Posluživši se biblijskom pričom o Bileamu i njegovoj magarici, autor veli: "Iz ove priče možemo naučiti dvije stvari. Prva je da magarci vide anđele, i to nas ne bi trebalo iznenaditi... Druga je ta da istina može lako doći iz usta kakvog magarca, a ni to nas ne treba čuditi" (str. 63). Ne bi nas trebao čuditi ni Franjin bogoljubni odnos s Klarom, jer on nije, poput drugih muškaraca, imao strah od žena. Zato je i bio tako slobodan u svojem odnosu s Bogom! A onda dolazi autorov silogizam: "Budući da muškarci stvaraju crkve, neizbježno je da crkve ne vjeruju ženama kao što, zapravo, ne vjeruju ni Bogu i nastoje ukrotiti i žene i Boga i zadržati rijeku života u razboritom koritu propisa i obreda. U tom je pogledu Rimaska crkva kao i sve druge" (str. 67-68).

Konačno, što se od početka naslućivalo, na kraju se knjige ponovo vraća: Priča o Franji zapravo je traženje Boga, i to traženjem čovjeka. "Ukoliko želimo upoznati čovjeka, moramo potražiti Onog kome je čovječji život trajno upućen, Onoga kome čovjek govori radije no ikome drugome, čak i kad se čini da nama govori" (str. 73). A taj Bog "nigdje ne može boraviti a da to mjesto odmah ne prodrma i ne dovede do poniznosti" (str. 77). Tako je "Bog ono što poznaju djeca, a ne odrasli" (str. 78). Franjo je odlučio biti dijete, i to je bilo njegovo prvo pravilo, pravilo igre s Bogom. A svi, bilo prije ili danas, koji bi htjeli igrati tu istu igru, ali pod uvjetom da promijene pravila, neće stići ni do kakvog rezultata. Izgubit će (se), jer "Bog nema cijenu, ima jedino komercijalnu vrijednost snježne pahuljice koja pada na milijarde drugih snježnih pahuljica" (str. 87).

Ovo je knjižica o Bogu, poniznosti, radosti i ljubavi. I o svetom Franji Asiškom. Ovo je poetika poniznosti, radosti i ljubavi. I s tim bi se zaključkom moglo završiti, ali ne bi bilo pošteno. Jer, treba svakako reći da je ovo i opasna knjiga. Knjiga doslovce na rubu. Na rubu teoloških izričaja i refleksije, knjiga na rubu one mistike života koja postaje samodostatnom. To se vidi iz dva temeljna nedostatka, ne svetog Franje, nego autora, a to su: nedostatak sućuti (u prikrivenoj ironiji i nekoj vrsti eruptivne duhovno-intelektualne nadmoći nad "običnim smrtnikom"), te posve neobično odgurivanje Krista na rub, tako da se dobiva dojam kako se autor zapravo još uvijek prenemaže oko starozavjetne slike Boga (koja je doista primarna kod mnogih "vjernika"). Međutim, Franjinu "najmanjost" nemoguće je razumjeti mimo njegova odnosa s Kristom, rođenim od Djevice, raspetim na križu i uskrslim od mrtvih. Zašto je to tako? Možda, ne znam, ali možda se ipak tu krije trun zavedenosti vizijama postmoderne duhovnosti. Stoga, ne preostaje drugo doli čitanje ove knjige preporučiti, ali ipak, *cum grano salis*.

Ante Mateljan